

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra pastorální a spirituální teologie

**Možnosti pastorační péče v Denním stacionáři
Slunečnice Charity Nový Hrozenkov**

Bakalářská práce

Autor: Marie Fedorová

Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 6. listopadu 2017

.....
Marie Fedorová

Poděkování:

Děkuji ThLic. Michalu Umlafovi za poskytnutí odborných rad, cenné připomínky a trpělivé a podnětné vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Pastorace.....	8
1.1 Objasnění pojmu pastorace, pastorační péče	8
1.2 Zásadní aspekty vývoje pastorace.....	10
1.3 Pastorační péče a Charita	11
2 Charita Nový Hrozenkov.....	14
2.1 Poslání Charity	14
2.2 Začlenění Charity Nový Hrozenkov a oblast jejího působení	15
2.3 Vznik Charity Nový Hrozenkov	16
2.4 Kněží a jejich služba v Charitě Nový Hrozenkov.....	17
2.5 Pastorační asistent a jeho náplň práce.....	18
2.5.1 Aktivity pastoračního asistenta pro zaměstnance Charity Nový Hrozenkov	19
2.5.2 Návštěvy klientů pastoračního asistenta v Domě pokojného stáří a ve Víceúčelovém charitním domě	20
2.5.3 Pastorace klientů terénních služeb	21
2.5.4 Ostatní aktivity pastoračního asistenta v Charitě Nový Hrozenkov	22
3 Pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice	23
3.1 Charakteristika denního stacionáře, poslání, principy a cíle Denního stacionáře Slunečnice.....	23
3.2 Senioři a specifika stáří	24
3.3 Prvky pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice	26
3.3.1 Pastorační rozhovor.....	26
3.3.2 Modlitba	28
3.3.3 Návštěva poutních míst a kapliček.....	29
3.3.4 Přijímání svátostí.....	30

3.3.5 Slavení mše svaté	32
3.4 Zhodnocení.....	33
Závěr	36
Seznam použitých zdrojů	39

Úvod

Téma mé bakalářské práce zní Možnosti pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice Charity Nový Hrozenkov. Charita pracuje na křesťanských principech, její poslání pramení z pověření katolické církve šířit ve světě dobro, spravedlnost a naději.¹ Církev svou podstatu vyjadřuje trojím úkolem - hlásáním Božího slova, slavením svátostí a službou lásky.² V Kodexu Charity Česká republika se uvádí: „V souladu s pověřením katolické církve chce Charita být viditelným znamením Boží lásky (caritas) ke světu a člověka, zejména k chudým, slabým, trpícím a jakkoliv jinak ohroženým lidem v naší zemi i v zahraničí, ve smyslu evangelia (srov. Mt 25, 40).“³ Náplní činnosti Charity by tedy mělo být to, co je vlastní evangeliu.

V této práci se budu zabývat Charitou jako místem, kde se uskutečňuje pastorační péče. Ta je „službou k víře a životu z víry“⁴. Zjistit a popsat způsoby pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice Charity Nový Hrozenkov je cílem mé práce. Zajímá mne, jak konkrétně se uskutečňuje pastorační péče v konkrétní Charitě. Charitu Nový Hrozenkov jsem si vybrala z toho důvodu, že se v ní podílím částečným pracovním úvazkem na pastorační péči jako pastorační asistentka. Zjištěná fakta mi mohou být přínosem pro mé další pastorační působení v této Charitě.

Jako metodu bakalářské práce jsem zvolila kompilaci církevních a odborných publikací, budu v ní pracovat s údaji získanými dotazováním klientů a osobními zkušenostmi z pastorační služby.

Práce je rozdělena do tří kapitol.

V první kapitole se věnuji charakteristice pojmů týkajících se pastore a pastorační péče, zásadním aspektům ve vývoji pastore a vztahu pastore a Charity.

Ve druhé kapitole představím Charitu Nový Hrozenkov a její poslání. Dále popíšu službu kněží v Charitě. Více se budu věnovat aktivitám pastoračního asistenta, který je v charitě přímo ustanoven k pastorační práci.

Ve třetí kapitole popíšu konkrétní pastorační péči v Denním stacionáři Slunečnice. Představím denní stacionář jako charitní službu, budu se věnovat seniorům

¹ Srv. *Kodex Charity Česká republika*, ACHO, Olomouc 2009, s. 5.

² Srv. DCE 22.

³ *Kodex Charity Česká republika*, ACHO, Olomouc 2009, s. 5.

⁴ SMOLÍK, J., *Pastýřská péče*, Kalich, Praha 1991, s. 5

a specifikám stáří. Dále popíšu zjištěné prvky pastorační péče v denním stacionáři a doplním je příklady z praxe. V závěru zhodnotím zjištěné informace.

1 Pastorce

1.1 Objasnění pojmu pastorce, pastorační péče

Bůh poslal svého Syna na svět pro spásu lidí (srv. J 3,16). A ustanovil, že ty, kteří v jeho Syna uvěří, svolá v jedno ve svaté církvi.⁵ Úkolem církve je věrně zachovávat jeho příkazy a hlásat království Kristovo u všech národů.⁶ V dekretu o apoštolátu laiků *Apostolicam actuositatem* se uvádí: „Církev se zrodila k tomu, aby šířením Kristova království všude na světě k slávě Boha Otce učinila účastnými spasitelného vykoupení všechny lidi a aby jejich prostřednictvím byl celý svět opravdu usměřován ke Kristu.“⁷

Činnosti, ve kterých církev navenek i dovnitř realizuje svoje poslání, se dají obecně označit jako pastorce.⁸ Mnoho lidí chápe pastorační práci jen jako to, co dělají kněží nebo biskupové. Kněží úměrně svému podílu na autoritě vykonávají úřad Krista, Hlavy a Pastýře, shromažďují Boží rodinu a vedou ji skrze Krista v Duchu k Bohu Otci.⁹ Službu těchto pastýřů doplňují laici. I oni mají v pastorační práci své významné místo, mají být spolupracovníky při hlásání pravdy.¹⁰ „Všem laikům tedy přísluší čestná povinnost přičiňovat se, aby božský plán spásy stále více pronikal ke všem lidem všech dob a všude na zemi.“¹¹

Stávající autoři zabývající se pastorační prací a pastorační péčí vnímají a definují pastorační práci a pastorační péči následovně.

Pavel Ambros uvádí: „Pastorace je služba církve, která vyrůstá z jejího základního tajemství („ta, jež patří Pánu“) a poslání („povolání všech lidí ke spáse“, je „poslaná Kristem k národům, aby z nich činila učedníky“).“¹²

⁵ Srv. LG 2.

⁶ Srv. tamtéž, 5.

⁷ AA 2.

⁸ Srv. KŘIŠŤAN, A., *Praktická teologie, pastorce a sociální práce - mezioborové souvislosti*. In MARTINEK, M., et al., *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Jabok, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008, s. 20.

⁹ Srv. PO, 6.

¹⁰ Srv. AA 6.

¹¹ LG 33.

¹² AMBROS, P., *Fundamentální pastorační teologie I.*, Jiří Burget, Olomouc 2000, s. 25.

Alois Křišťan pojmem pastorage označuje soubor činností, jejichž cílem je podpora kvality života člověka ve všech jeho dimenzích. Tato podpora má svá východiska a motivace v evangeliu.¹³

Aleš Opatrný uvádí, jak chápat pastorage. Pastorage máme chápat v intencích II. vatikánského koncilu, tedy jako působení církve z inspirace evangelia jak interní, v péči o své členy, tak externí, v péči o ty, kdo stojí na okraji církve. Pastorage znamená zabývání se konkrétními lidmi v konkrétních životních podmínkách a řešení jejich problémů ve světle a síle evangelia.¹⁴

Pastorační péči definuje Aleš Opatrný jako starost o potřebného člověka dotýkající se jeho samého, přesahující odbornou praktickou pomoc v oblasti sociální nebo zdravotní. Pomoc blízké nebo vzdáleně souvisí s vírou potřebného člověka nebo s vírou pomáhajícího člověka či s vírou jich obou. Nejde jen o pomoc v nečekaných životních tragédiích, ale i menších životních těžkostech. Je mnoho osamělých lidí, kteří nestrádají hmotně, ale potřebují pomoc při zvládnání obtížných životních situací. Tato pomoc má i svou spirituální stránku, proto je také pastorační péčí, která je úkolem církve.¹⁵

Pastorační péči můžeme rozumět setkání s člověkem, doprovázení lidí na jejich životních cestách. Pavel Ambros uvádí, že pastorage se odehrává v rovině vztahů. „Vztahy jsou výsostně teologické téma, protože všechny lidské vztahy jsou odrazem Božích vztahů natolik, nakolik je v člověku přítomná událost stvoření člověka k obrazu a podobnosti Božímu.“¹⁶ Neosobní, povrchní a chladné jednání nenavodí dobrý vztah. Člověk potřebuje pozornost vyvěrající ze srdce, potřebuje pociťovat lidskou dobrotu.¹⁷ To je předpokladem navázání dobrého vztahu a následně možné pastorační péče, jejímž cílem je spása člověka.

¹³ Srv. KŘIŠŤAN, A., *Praktická teologie, pastorage a sociální práce - mezioborové souvislosti*. In MARTINEK, M., et al., *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Jabok, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008, s. 20.

¹⁴ Srv. OPATRNÝ, A., *Pastorage v postmoderní společnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 9.

¹⁵ Srv. OPATRNÝ, A., *Pastorage zvláštních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014, s. 35-37.

¹⁶ AMBROS, P., *Doprovázet, rozlišovat a integrovat*, Refugium, Olomouc 2016, s. 264.

¹⁷ DCE 31.

1.2 Zásadní aspekty vývoje pastorace

Slovo pastorace vzniklo odvozením od latinského *pastor* (pastýř). Povolání pastýře bylo v minulosti velmi nebezpečné a zodpovědné. Ve starých sumerských královských spisech se tímto pojmem označovali i vládcové, pro svůj úděl sjednocovat a chránit slabé. Do 18. století se pojmem pastorace označovala činnost těch, kteří nesli zodpovědnost za fungování křesťanského společenství.¹⁸ Pastorace prošla svým dějinným vývojem. Na konci 18. století byl do škol zaveden předmět pastorální teologie. Zhruba do poloviny 19. století se kněz o své farníky staral nejen po stránce náboženské, ale i celospolečenské. Plnil tedy i funkci kulturní, sociální, zdravotní a hospodářské osvěty. Od poloviny 19. století přestávala být společnost automaticky křesťanská, církev pomalu začala ztrácet svůj celospolečenský vliv a soustředila se na vnitrocírkevní politiku, tj. na výuku náboženství, slavení bohoslužeb apod. Zůstala jí však péče o sirotky, vězněné, chudé a opuštěné. Ve 20. století už se objevuje spoluzodpovědnost každého křesťana za život církve, praktická teologie se zaměřuje na člověka.¹⁹

Vztahem církve k člověku a ke světu se významně zabýval II. vatikánský koncil. Zaměřil se na člověka s jeho radostmi a nadějemi, smutky a úzkostmi. Dokládají to úvodní slova pastorální konstituce o církvi *Gaudium et spes*: „Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“²⁰ Tímto dala církev najevo, že chce vstoupit do vztahu a dialogu. Nechce být nadále oddělená od okolního světa. Nekoná tak ve vlastním zájmu, ale v zájmu všech lidí. Jde jí tedy o člověka v jeho celistvosti a úplnosti. Koncil si položil základní otázky, týkající se člověka, otázky po smyslu bolesti, zla, smrti apod. Odpovědí koncilních otců bylo jádro víry – Kristovo poselství.²¹

V současné době se směr pastorační praxe mění. Pavel Ambros uvádí: „Papež František významně vstupuje do reformních snah uvnitř církve, ale není to učení církve, co chce měnit. Chce a mění styl pastorace. Volí náročnější cestu, než je usměrnění

¹⁸ Srv. MARTINEK, M., et al., *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Jabok, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008, s. 20.

¹⁹ Srv. tamtéž, str. 18.

²⁰ GS 1.

²¹ Srv. OPATRŇY, A., BARTUŠKOVÁ, L., DŘÍMAL L., *Pastorační péče o psychicky nemocné*, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2016, s. 14-15.

obecné aplikace norem (i když ani tomu se nevyhýbá). Nabízí cestu pastorační konverze.²² Papež František doslova ve své apoštolské exhortaci *Evangelii Gaudium* uvádí: „Sním o misijním rozhodnutí, které bude schopné všechno proměnit, aby se zvyklosti, styly, harmonogramy, slovník i všechny církevní struktury staly přiměřenou cestou k evangelizaci současného světa spíše než k sebe prezentaci. Obnova struktur, kterou vyžaduje na konverzi založená pastorace, může být chápána pouze v tomto smyslu: Počínat si tak, aby struktury byly více misijní, aby řádná pastorace ve všech svých instancích byla více expanzivní a otevřená. Je proto nutné, aby se „vycházení“ stalo trvalým postojem aktérů pastorace, a tak aby snadněji Ježíši odpovídali všichni, kterým nabízí své přátelství.“²³ Papež František klade důraz na pastorační doprovázení, za které má nést odpovědnost celé křesťanské společenství. Jde o rozvinutí duchovního otcovství a mateřství. A nejde jen o doprovázení lidí v krizi, ale o předcházení krizím právě díky doprovázení. Změna směru pastorační péče se dotýká opravdového nasazení se pro druhé a odpovědnosti v jednání jednotlivců v reálných životních situacích.²⁴ Domnívám se, a ze své praxe mohu doložit, že pastorační doprovázení je velmi důležité právě pro prevenci krizí, do kterých se člověk může lehce dostat. Opravdové nasazení a pomoc druhým v jejich těžkostech pomáhá jak lidem v církvi, tak i těm, kteří stojí vně. Proto je vhodné aktivní a zodpovědné zapojení každého člena církve do pastorační praxe.

1.3 Pastorační péče a Charita

Z výše uvedeného vyplývá, že pastorační péči lze nějak definovat, ale její hranice jsou jen těžko vymežitelné. A také, že pastorační péče je úkolem církve. Základní projevy života církve jsou i podle různých autorů víceméně shodné. Benedikt XVI. v encyklice *Deus caritas est* uvádí: „Podstata církve se vyjadřuje trojím úkolem: hlásání Božího slova (kerygma-martyria) slavení svatostí (leiturgia) služba lásky (diakonia).“²⁵ Pavel Ambros tuto skutečnost více rozvádí. Tři základní, eklesiální činnosti odpovídají trojímu příkazu Krista apoštolům (Mt 28, 18-20). Je to prorocká a učitelská funkce církve, která zahrnuje veškeré hlásání slova v jeho rozmanitých podobách, liturgická

²² AMBROS, P., *Doprovázet, rozlišovat a integrovat*, Refugium, Olomouc 2016, s. 9-10.

²³ EG 27.

²⁴ AMBROS, P., *Doprovázet, rozlišovat a integrovat*, Refugium, Olomouc 2016, s. 15-16.

²⁵ DCE 25.

funkce, která obsahuje veškeré kultické slavení církve v jejím úplném paschálním chápání, a charitativní funkce, která se uskutečňuje plností lásky, včetně zásad organizace a vedení církve.²⁶ Tyto úkoly se navzájem podmiňují a nedají se od sebe oddělovat. Služba lásky není pro církev nějakým druhem sociální činnosti, která by se také dala přenechat druhým, ale patří k její podstatě, je to nezadatelné vyjádření samé její podstaty.²⁷ Toto je velmi důležité. Pavel Ambros popisuje diakonii jako reálnou tělesnou službu, která má v sobě obsahovat pravé smýšlení lásky. Už první křesťanská generace se starala o potřebné a pomoc byla dobře organizovaná.²⁸ Chudí a potřební nebyli jen v době působení Ježíše Krista. Strádající, nemocní, opuštění a potřební budou vždycky. V encyklice *Deus caritas est* to Benedikt XVI. popisuje následovně: „Vždy bude existovat utrpení, které volá po útěše a pomoci. Vždy bude existovat osamocení. Vždy se budou vyskytovat také situace materiálního nedostatku, v nichž je nezbytná pomoc jako výraz konkrétní lásky k bližnímu.“²⁹ Charita se spolupodílí na již zmíněném třetím Kristově příkazu – službě bližnímu, službě lásky. Pomoc lidem v nouzi je to, co mají církve a společnost společně. Církevní charitativní organizace představují „úlohu, která je církvi přiměřená, na jejímž naplňování se církev pouze nepodílí, nýbrž jedná jako přímo odpovědný subjekt a koná při tom to, co odpovídá její vlastní povaze. Církev nemůže být nikdy zproštěna úkolu uplatňovat lásku (*caritas*) ve formě organizované aktivity věřících. Zároveň platí, že nikdy nenastane situace, v níž by nebylo třeba lásky (*caritas*) každého jednotlivého křesťana, protože člověk kromě spravedlnosti bude vždycky potřebovat lásku.“³⁰ Charita se zavazuje k tomu, že chce být viditelným znamením Boží lásky (*caritas*) ke světu a člověku a potvrzuje to v Kodexu Charity Česká republika.³¹

V knize Michala Opatrného *Charita jako místo evangelizace* se můžeme dočíst, „že mezi církví, respektive křesťanstvím a společností existuje v Čechách hluboká

²⁶ Srv. AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie I.*, Jiří Burget, Olomouc 2000, s. 29.

²⁷ Srv. DCE 25.

²⁸ Srv. AMBROS, P., *Doprovázet, rozlišovat a integrovat*, Refugium, Olomouc 2016, s. 239.

²⁹ DCE 28.

³⁰ Tamtéž, 29.

³¹ Srv. Česká biskupská konference: *Kodex Charity Česká republika*, vydala ACHO, Olomouc 2009, čl. 1.2.

propast.“³² Údaje Českého statistického úřadu o náboženském vyznání obyvatelstva z roku 2011 to potvrzují. Statistika uvádí, že počet věřících je 20,8% z celkového počtu obyvatel.³³ Charita se může v současné době stát spojníkem mezi církví a společností.³⁴ Tím, že působí mezi lidmi, může být významným nositelem pastorace, ať už u svých pracovníků nebo u svých klientů, pokud bude naplňovat to, co uvádí Aleš Opatrný ve své definici pastorace - zabývat se konkrétními lidmi v konkrétních životních podmínkách a řešit jejich problémy ve světle a síle evangelia.³⁵

³² OPATRŇÝ, M., *Charita jako místo evangelizace*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010, s. 14.

³³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online][cit. 12.9.2017]. Náboženské vyznání obyvatelstva. Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl.

³⁴ Srv. OPATRŇÝ, M., *Charita jako místo evangelizace*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010, s. 16.

³⁵ Srv. OPATRŇÝ, A., *Pastorace v postmoderní společnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001, s. 9.

2 Charita Nový Hrozenkov

V první kapitole jsem se věnovala obecně pastorační a Charitě, v této kapitole popíšu konkrétní Charitu Nový Hrozenkov. Budu se věnovat jejímu začlenění, oblasti působení, poslání, historii a službám. Představím službu kněží v Charitě. Více se budu věnovat pastoračnímu asistentovi, který je přímo ustanoven k pastorační práci v Charitě. Popíšu náplň práce pastoračních asistentů v Arcidiecézi olomoucké, a také konkrétní aktivity pastoračního asistenta v Charitě Nový Hrozenkov v jejích jednotlivých službách. Vynechám zde službu Denního stacionáře Slunečnice, které se budu věnovat podrobněji ve třetí kapitole. Dále popíšu aktivity pro zaměstnance a ostatní aktivity pastoračního asistenta.

2.1 Poslání Charity

V první kapitole je uvedeno, že Charita se spolupodílí na službě lásky. Tato skutečnost se odráží v jejím poslání. „Charitativní činnost patří už od počátku církve k její podstatné součásti. Svou činnost se snaží konat pro všechny, protože její poslání je univerzální. Základy čerpá z Kristova příkladu i ze své tradice.“³⁶ V Bibli v Novém zákoně lze nalézt příklady podobnosti, ze kterých Charita vychází.³⁷ „O tom, že naším bližním je každý člověk, můžeme číst v podobnosti o milosrdném Samaritánovi, který se ujal potřebného, i když patřil ke zneprátenému národu (Lk 10, 25-37). Tento příběh lze chápat jako osnovu charitní činnosti – nalézt člověka v nouzi, pomoci mu a přispět k tomu, aby byla péče uhrazena.“³⁸ Toto dělali křesťané už od počátku - následovali Kristova příkladu a pomáhali svým trpícím bližním, především nejchudším a nejpotřebnějším. Tato pomoc se nazývá charita, což znamená milosrdná láska (*latinsky caritas*), a patří k praktickému křesťanskému životu.³⁹ „Láska je pro Charitu svrchovaná hodnota, která dává všem ostatním hodnotám jejich smysl a správnou míru. Má být charakteristickým prvkem kvality všech charitních služeb a procesů. Charita je přesvědčena, že pouze dobrotivá a milosrdná láska je schopna naplnit nejhlubší tužby

³⁶ CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA [online][cit. 18.3.2017]. Poslání Charity. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/nase-poslani/>

³⁷ Srv. tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Srv. tamtéž.

člověka.⁴⁰ Charita pracuje bez rasových předsudků. „Charita pomáhá všem, kdo pomoc potřebují bez ohledu na barvu pleti, národnost nebo náboženství.“⁴¹ Pomáhá chudým a vůbec všem, kteří se ocitnou v jakékoliv nouzi. Přitom základním principem, metodou práce, je vyhledávání jakékoliv nouze a snaha nalézat řešení jejího odstranění a to doprovázet úctou k člověku a s Boží láskou. Jak nelehké, ale jak krásné poslání!⁴²

2.2 Začlenění Charity Nový Hrozenkov a oblast jejího působení

Charita Nový Hrozenkov je účelovým zařízením římskokatolické církve. Právní subjektivita jí byla udělena 13. 7. 1993 arcibiskupem olomouckým Mons. Janem Graubnerem. Je jednou ze třiceti samostatných charit Arcidiecézní charity v Olomouci, která spadá jako všechny charity diecézí pod Charitu Česká republika.⁴³ „Podle platných stanov z 18. 11. 2004 je SČKCH (Sdružení Česká Katolická charita) součástí římskokatolické církve. Činnost Sdružení je službou milosrdné lásky a pomoci bližnímu v nouzi, bez ohledu na příslušnost k rase, národnosti a náboženství. Tato pomoc vychází z křesťanských zásad. SČKCH je právnickou osobou dle CIC (kán. 312, 313), jejímž zřizovatelem je Česká biskupská konference.“⁴⁴

Charita Česká republika je členem Caritas Europa a Caritas Internationalis.⁴⁵ „Mezinárodní charita byla v roce 1950 založena jako „Mezinárodní konfederace katolických charitativních organizací“. Její úloha spočívá v šíření lásky k bližnímu a sociální spravedlnosti ve světě. Již před rokem 1950 však existovala ve Švýcarsku organizace, založená Svatým stolcem, s názvem „Caritas Internationalis“. Jejím základním úkolem bylo zastupovat v Evropě na mezinárodní úrovni různé národní charitativní organizace. Na ustavující schůzi Mezinárodní charity v prosinci 1951, v době narůstání chudoby a jiných problémů ve světě, bylo rozhodnuto, že tato organizace bude koordinovat a reprezentovat na mezinárodní úrovni všechno charitativní a sociální

⁴⁰ Česká biskupská konference: *Kodex Charity Česká republika*, vydala ACHO, Olomouc 2009, čl. 16.

⁴¹ Charita Česká republika [online] [cit. 18.3.2017], Poslání Charity. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/nase-poslani/>.

⁴² Srv. tamtéž.

⁴³ Srv. Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov: *Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov, Výroční zpráva 2015, 2016*, s. 59.

⁴⁴ ČBK: *Charitativní služba církve. Pastorační péče o charitu*, vydala ČBK, Praha 2005, s. 8.

⁴⁵ Charita Česká republika [online] [cit. 18.3.2017], O Charitě. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/>

úsilí katolické církve na celém světě. V roce 1957 byl přijat oficiální název „Caritas Internationalis“ (CI).⁴⁶

Charita Nový Hrozenkov je samostatná charita na území Arcidiecéze olomoucké. Nachází se ve Zlínském kraji. Je to kraj s vysokou religiozitou. Český statistický úřad uvádí, že při posledním sčítání lidu v roce 2011 byl Zlínský kraj na prvním místě v počtu věřících na počet obyvatel. Věřící lidé představovali 37 % populace. Nejvíce lidí se přihlásilo k římskokatolické církvi (24,6 %). V jiných krajích, zvláště českých, je věřících lidí podstatně méně.⁴⁷

Charita Nový Hrozenkov působí ve velmi specifické oblasti, v pohraničním regionu Valašska. Oblast působení zahrnuje sedm obcí – Hovězí, Huslenky, Halenkov, Nový Hrozenkov, Karolinka, Velké Karlovice a Zděchov.⁴⁸ Obce leží v těsném sousedství se slovenskou hranicí, mnoho lidí žije na odlehlých samotách v kopcích. Tato oblast je také specifická tím, že se v ní mísí katolické náboženství s evangelickým. Oblast má za sebou nelehkou minulost - odpor valašských evangelíků v 17. a 18. století. „Po celých 160 let dokázali někteří bojovat za svou víru a vyznání.“⁴⁹ Významnou roli v tom, že se evangelictví udrželo v nepropustných valašských horách, má osobitý naturel valašského lidu, jeho vnitřní neústupnost a tvrdohlavost a rozhodnost k boji s tvrdými podmínkami, ve kterých žil.⁵⁰ I přes tuto nelehkou minulost v této oblasti dnes žijí katolíci a evangelíci vedle sebe, někdy i ve smíšených manželstvích.

2.3 Vznik Charity Nový Hrozenkov

Charita Nový Hrozenkov vznikla z potřeby péče o nemocné a osamělé seniory žijící v tomto pohraničním regionu. Zakladatelka Charity Nový Hrozenkov paní Božena Divínová byla zdravotní sestra z Nového Hrozenkova, která tuto potřebnost vnímala a

⁴⁶ ČBK: *Charitativní služba církve. Pastorační péče o charitu*, vydala ČBK, Praha 2005, s. 7.

⁴⁷ Srv. ČSÚ, *Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu – 2011*. [online] [17.3.2017], dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl>.

⁴⁸ Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov: *Charita Svaté rodiny Nový Hrozenkov, Výroční zpráva 2015*, 2016. s. 59.

⁴⁹ PALÁNOVÁ, J. *Dějiny evangelického sboru v Huslenkách*, Praha 2010, Diplomová práce, Evangelická teologická fakulta, Fakulta církevních dějin, s. 9-10

⁵⁰ Srv. tamtéž.

chtěla těmto lidem pomoci.⁵¹ Naplnila tak již zmiňované poslání Charity. Našla lidi v nouzi, lidi, kteří potřebovali péči, a ve snaze nalézt řešení jejich situace založila Charitu – organizaci, která by potřebné doprovázela s úctou a s Boží láskou.

V roce 1992 byla zahájena činnost Charity Nový Hrozenkov, byla zřízena služba Charitní pečovatelské a ošetrovatelské služby. Tato služba umožnila a stále umožňuje nemocným lidem žijícím na samotách zůstat v domácím prostředí díky zdravotním sestřám a pečovatelkám, které docházejí do jejich domácností.⁵² Služby Charity se postupem času rozrostly. Byly postaveny dva domy pro pobytovou službu, jeden v Novém Hrozenkově, druhý v obci Halenkov. V současné době zajišťuje Charita celou síť návazných služeb, např. službu denního stacionáře, osobní asistence, sociální rehabilitace nebo domácí hospicové péče. Charita Nový Hrozenkov poskytuje služby přibližně 350 klientům, v převážné většině seniorům, a zaměstnává přibližně 70 zaměstnanců na trvalý pracovní poměr. Od roku 2008 pracuje v Charitě na částečný pracovní úvazek pastorační asistent.

2.4 Kněží a jejich služba v Charitě Nový Hrozenkov

Významnou měrou se na pastorační péči v Charitě podílejí kněží ze čtyř farností, na jejichž území Charita působí. Kněží jsou nositelé svátostné pastorace. Pro mnoho klientů i pracovníků je setkání s knězem obohacující. „Jako služebníci posvátného dění, zvláště při obětování mše svaté, zastupují kněží zvláštním způsobem osobu Krista, který se sám obětoval, aby lidi posvětil.“⁵³ Kněží, jako dobří pastýři, mají být vzorem pastýřské služby a mají hledat i ty, kteří nechodí ke svátostem nebo odpadli od víry.⁵⁴ Charita, která poskytuje služby na území jejich farností a vybudovala pobytové domy pro seniory, jim tímto nabídla nové pastorační cesty. Kněží mají mnoho příležitostí k setkání s lidmi, zvláště s nemocnými, mohou je vést ke spáse, vzbuzovat u nich naději a těšit ty, kteří jsou v nějakém soužení.⁵⁵

Jejich služba v Charitě je pestrá. V charitní kapli v Domě pokojného stáří v Novém Hrozenkově je každou středu sloužena mše sv. pro klienty Charity i pro lidi

⁵¹ Podle ústního sdělení Boženy Divínové (zakladatelka Charity Nový Hrozenkov), Nový Hrozenkov, 26. 2. 2017

⁵² Tamtéž.

⁵³ PO 13.

⁵⁴ Srv. LG 28.

⁵⁵ Srv. PO 13.

z okolí. Kněží se pravidelně ve sloužení mší sv. střídají. Mimo tuto službu nabízejí kněží lidem možnost přistoupit ke svátosti smíření, udělují svátost pomazání nemocných. Věnují se i pracovníkům Charity. Přípravují pro ně přednášky a katecheze, některé pracovníky duchovně vedou. Pomáhají při propojení farností a Charity. Oznamují věřícím ve svých farnostech v ohláškách pozvánky, prosby a informace z Charity. Spolupracují při Tříkrálové sbírce a Postní almužně.

2.5 Pastorační asistent a jeho náplň práce

V úvodu kapitoly o pastoraci jsme si vysvětlili vznik slova pastor, které je odvozeno od slova pastýř. Tedy i pastorační asistenti by měli být pastýři jim svěřených lidí. Proto by měli být, stejně jako všichni zaměstnanci Charity, formováni takovým způsobem, aby uměli vykonat dobře to, co je třeba, aby ti, se kterými se setkávají, mohli zakoušet bohatství jejich lidskosti.⁵⁶ Pastorační asistenti jsou proto metodicky vedeni prezidentem Arcidiecézní charity Olomouc a účastní se pravidelných formačně vzdělávacích setkání pastoračních asistentů Arcidiecéze olomoucké.⁵⁷ V současné době jich v této arcidiecézi působí 27. Pracují např. s lidmi bez domova, se seniory, s lidmi v terminálním stádiu nemoci, s mentálně postiženými atp. Mají různou výši pracovních úvazků.

Pastorační asistent pracuje podle základních pravidel, která jsou součástí vnitřního předpisu pracovní náplně. V pracovní náplni vydané prezidentem a ředitelem Arcidiecézní charity Olomouc (dále jen ACHO) se uvádí: „Hlavním úkolem pastoračního asistenta je pastorační činnost v rámci Charity. Je přímo podřízen řediteli Charity. Metodicky je veden prezidentem ACHO a účastní se pravidelných setkání pastoračních asistentů Arcidiecéze olomoucké. Patří mezi spolupracovníky děkana. Účastní se děkanátních rad. Spolupracuje se všemi vedoucími a pracovníky Charity. Zúčastňuje se pravidelných porad vedení Charity a dalších setkání středisek i všech charitních pracovníků, kde podává potřebné informace a návrhy. Má při nich modlitbu a duchovní slovo. Nabízí a zprostředkovává duchovní službu pro klienty Charity, jako návštěvy a rozhovory, zprostředkování kontaktu na kněze, přípravu a zprostředkování přijetí svátostí, nabídku a organizaci poutí. Je vázán profesionální mlčenlivostí.

⁵⁶ Srv. DCE 31.

⁵⁷ Srv. VITÁSEK, B., KEPRT V., *Pracovní náplň pastoračního asistenta v Charitě*, vydáno v Olomouci 20. 4. 2015.

Odpovídá za své další vzdělávání v návaznosti na problematiku pastorační práce a za zvyšování své kvalifikace. Zúčastňuje se vzdělávání v příbuzných oborech. Je otevřen spolupráci s jinými křesťanskými církvemi a sociálními organizacemi působícími na území Charity. Při všech jednáních myslí na to, že před lidmi vystupuje jako zástupce církve a jejích etických a duchovních hodnot.⁵⁸ Z uvedené pracovní náplně vyplývá, že práce pastoračních asistentů je velmi pestrá a zodpovědná. Z mého průzkumu mezi pastoračními asistenty z olomoucké arcidiecéze vyplynulo, že oni sami vnímají své působení v Charitách jako potřebné, smysluplné a naplňující.

2.5.1 Aktivity pastoračního asistenta pro zaměstnance Charity Nový Hrozenkov

Jak jsem zmínila výše, v náplni práce pastoračního asistenta je i péče o charitní zaměstnance. Také v Charitě Nový Hrozenkov se pastorační asistent stará o duchovní oblast zaměstnanců. V konkrétních případech jde o zprostředkování účasti na duchovních cvičeních a obnovách, na adaptačních kurzech a na charitních poutích. Dochází na porady jednotlivých středisek, na kterých povzbuzuje zaměstnance duchovním slovem a modlitbou. Také poukazuje na význam charitního díla, na poskytování služeb v souladu s posláním a křesťanskými principy. Také komunikuje s jednotlivými pracovníky individuálně. Zajímá se o jejich potřeby a těžkosti. Zprostředkovává pracovníkům kontakt s kněžími, informuje je o dění a nabídkách duchovního programu ve farnostech. Organizuje supervize a nabízí možná témata vzdělávacích supervizí. Tím, že je v současné době supervizorem v Charitě evangelický farář, je možné na supervizích otevírat i témata týkající se víry.

V řadách zaměstnanců pracují jak členové některé církve, tak lidé k žádné církvi se nehlásící. Je třeba obezřetnosti při používání slova nevěřící. Nevěřící nemusí být jen ten, který víru v Boha nepřijímá. Může to být člověk, který má negativní vztah k církvi obecně, či k nějaké formě náboženství, ale s Bohem „nějak“ počítá. Také to může být člověk, kterému se kvůli zranění, neporozumění nebo neznalosti vztah s Bohem nepodařilo navázat.⁵⁹

⁵⁸ VITÁSEK, B., KEPRT V., *Pracovní náplň pastoračního asistenta v Charitě*, vydáno v Olomouci 20. 4. 2015.

⁵⁹ SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 246.

Michal Opatrný uvádí, že charitní pracovníci jsou významným tématem a inspirací pro teologii. Pomoc potřebným je spojnicí mezi církví a společností. A Charita je ta, která toto reprezentuje. Charita tak může být místem pro osvojení si víry a naděje.⁶⁰ Platí to nejen o pracovnících, ale i o klientech, zvláště těch v pobytových zařízeních. I pro ně může být pobyt v charitním zařízení místem pro osvojení víry.

Také nevěřící člověk může pracovat podle modelu, který nabízí podobenství o milosrdném Samaritánovi. Může nasytit hladové, obléci nahé, pečovat o nemocné a usilovat o jejich uzdravení atd.⁶¹ Podpora lidskosti u pracovníků zachová i lásku k bližnímu. V Charitě Nový Hrozenkov jsou nevěřící nebo jinak věřící pracovníci seznamováni s posláním charitní práce, s tím, že základy charitní činnosti jsou čerpány z Kristova příkladu. Nově příchozí pracovník má možnost účastnit se trojdenního Adaptačního kurzu na sv. Hostýně. Na kurzu se seznamuje se specifiky charitní služby, s odlišností Charity od jiných organizací, s Kodexem Charity apod. Dále se pracovníci mají možnost účastnit „setkání pro hledající“, která vede prezident Arcidiecézní charity Olomouc. Mohou se také účastnit přednášek na různá duchovní témata a využít možnost pohovořit si o svých problémech s knězem. Další možnostmi jsou společné výlety, rozhovory apod.

2.5.2 Návštěvy klientů pastoračního asistenta v Domě pokojného stáří a ve Víceúčelovém charitním domě

Charita Nový Hrozenkov vybuodovala dva domy pro seniory s kapacitou 22 míst. Jejím záměrem bylo vybudovat zařízení rodinného typu. Domov, ať už na trvalý nebo přechodný pobyt, tady našlo 22 seniorů z této oblasti. V těchto domovech je velký prostor pro pastorační práci. „Vedle zakoušení ztrát a úbytku v mnoha směrech disponuje starší člověk velkým potenciálem v oblasti duchovního rozvoje. Spiritualita patří k životu každého jedince, přestože způsob prožívání je individuální s ohledem na konkrétní osobnost a její životní historii.“⁶² Otázky z duchovní oblasti se objevují u věřících i nevěřících, u zklamaných i radostných lidí. Pastorační asistent navštěvuje tyto domy pravidelně jednou v týdnu, dle potřeby i častěji. Návštěva začíná pozváním klientů na

⁶⁰ Srv. OPATRŇY, M., *Charita jako místo evangelizace*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010, s. 16.

⁶¹ Srv. DCE 31.

⁶² SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 13-14.

společnou modlitbu. Pravidelně se modlí desátek živého růžence. Následují modlitby na aktuální úmysly. Po domluvě s klienty může následovat zpěv písní podle aktuálního liturgického období. Také je možné si společně nacvičit doprovodné písně na mši svatou, která bývá jednou týdně. Pastorační asistent dále zjišťuje zájem o přijetí svátosti smíření a pomazání nemocných. O zájemcích informuje kněze. Při setkáních mají klienti prostor pro sdělení svých osobních aktuálních potřeb, postřehů, dotazů apod. Pastorační asistent poté navštíví klienty upoutané na lůžku a probíhá individuální rozhovor. Jelikož jsou mezi klienty i lidé v terminálním stádiu nemoci, je dobré u věřících lidí posílit víru. U některých klientů je možná společná modlitba. U jiných jde o naslouchání jejich aktuálním problémům.

Nekatolickým klientům je také nabízena účast na společných modlitbách. Záleží na jejich rozhodnutí, jestli nabídky využijí, ale nestává se často, že by se k modlitbě připojili. Občas se rozhodnou pro sledování programu křesťanských televizí. Někdy se připojí k pastoračnímu rozhovoru, který je veden ve skupině. Ve druhé kapitole této práce jsem se zmínila o tom, že se v naší oblasti mísí katolické náboženství s evangelickým. Klientům z evangelické církve je nabízena možnost zprostředkování návštěvy evangelického faráře. Někdy není snadné dozvědět se od klienta s lehkou demencí, jakého vyznání vlastně je. Stávají se i případy, kdy byl klient např. pokřtěn v katolické církvi, sňatkem došlo k přestupu do evangelické církve a on chce při mši svaté přijímat eucharistii, jak byl kdysi dávno zvyklý. Tady je nutná spolupráce i s rodinou klienta a knězem.

Pastorační asistent se také v případě úmrtí klienta účastní spolu s ostatními klienty a zaměstnanci domu rozloučení se zesnulým.

2.5.3 Pastorec klientů terénních služeb

Pastorační asistent navštěvuje klienty terénních služeb v jejich domácím prostředí. Při vyhledávání klientů spolupracuje s pracovníky terénních služeb, kteří u svých klientů provádějí individuální plánování a znají tak jejich potřeby. Obsahem vlastní návštěvy je většinou pastorační rozhovor a modlitba, záleží to na přání klienta. Může mu být zprostředkována i návštěva kněze, který přináší eucharistii. Také mu může být poskytována duchovní literatura k posílení víry.

Pastorační asistent spolu s vedoucí pečovatelské služby pro klienty terénních služeb organizuje jednou za čtvrt roku společné setkání. V některém z kostelů

z okolních farností je sloužena mše svatá. I z okolních dalekých samot pracovnice pečovatelské služby dopraví klienty do kostela. Většinou se setkání uskutečňuje před velkými církevními svátky. Klienti často využívají tato setkání k možnosti přistoupit ke svátosti smíření. Pastorační asistent svou účastí na těchto pravidelných setkáváních seniorů z terénu podchycuje nové zájemce o pastorační návštěvy.

Pastorační asistent je součástí týmu domácí hospicové péče. Je to služba pro těžce nemocné a umírající, kteří mohou díky této službě strávit poslední období života ve svém domácím prostředí v kruhu svých blízkých. Úkolem pastoračního asistenta v tomto týmu je duchovní doprovázení. Může také pomoci zprostředkovat službu kněze, kterého si klient vybral k přijetí svátostí.

2.5.4 Ostatní aktivity pastoračního asistenta v Charitě Nový Hrozenkov

Pastorační asistent se pravidelně zúčastňuje porad vedení. Má na nich úvodní slovo a modlitbu. Seznamuje vedoucí jednotlivých středisek s plánovanými duchovními aktivitami. Zjišťuje od nich aktuální požadavky na pastorační péči ze strany klientů i zaměstnanců.

Součástí pastorační služby je také příprava různých pobožností, např. májové pobožnosti, pobožnosti za zemřelé, křížové cesty apod. Organizuje živý růženec v Charitě, který se modlí pracovníci i charitní dobrovolníci. Každou středu připravuje vše potřebné na mši svatou v charitní kapli. Organizuje poutě pro klienty Charity na některé poutní místo.

Pastorační asistent spolupracuje s kněžími. Připravuje jim rozpis sloužení mší svatých v charitní kapli na celý rok. Dvakrát v roce se spolu s ostatními spolupracovníky děkana účastní schůzek kněží děkanátu. Dále zajišťuje spolupráci jednotlivých středisek Charity s farnostmi, ve kterých Charita působí. Zajišťuje zveřejnění pozvánek a informací Charity ve farních ohláškách. Seznamuje s charitním dílem ve farnostech. Pastorační asistent pečuje o pastorační rozměr Tříkrálové sbírky a Postní almužny. Také zjišťuje potřebné z řad veřejnosti, kteří se ocitli v tíživé životní situaci, a pomáhá jim zprostředkovat potřebnou finanční nebo materiální přímou pomoc.

3 Pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice

V této kapitole popíšu, jak konkrétně se odehrává pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice. Nejprve blíže představím službu denního stacionáře, jeho poslání, cíle a principy, na jakých je služba poskytována. V další části se budu věnovat seniorům v Denním stacionáři Slunečnice a specifikům stáří. Dále zjistím a popíšu nabízené možnosti pastorační péče a doplním je příklady z praxe. V závěru provedu zhodnocení.

3.1 Charakteristika denního stacionáře, poslání, principy a cíle

Denního stacionáře Slunečnice

Z pohledu návaznosti charitních služeb je služba denního stacionáře tzv. mezislužbou mezi pečovatelskou a pobytovou službou. To znamená, že člověk, který ani díky pečovatelské službě nemůže nebo nechce zůstat sám doma, ale ještě nemusí využívat některé z pobytových či ústavních zařízení, může navštěvovat denní stacionář. Obecná charakteristika zní: „Denní stacionář je ambulantní sociální služba, která je poskytována lidem, kteří se z důvodu věku, zdravotního postižení, či dlouhodobého duševního onemocnění neobejdou bez neustálé pomoci jiné fyzické osoby.“⁶³

Poslání Denního stacionáře Slunečnice je následující: „Posláním denního stacionáře je umožnit dětem a dospělým s lehkým mentálním postižením kontakt se společenským prostředím a s využitím jejich schopností a dovedností je vést k samostatnosti. Umožnit starým lidem, kteří jsou osamělí, nemocní nebo ohrožení sociálním vyloučením, denní pobyt mezi svými vrstevníky. Zároveň je jim dána možnost návratu zpět do domácího prostředí.“⁶⁴

Tato služba má i své cíle. Služba Denního stacionáře Slunečnice si dává za cíl zmírnit u lidí pocit samoty, opuštěnosti a zbytečnosti, udržet a rozvíjet sociální kontakty uživatelů, zajistit úlevu pečující rodině, udržet nebo zlepšit stávající zdravotní stav a soběstačnost uživatelů, umožnit smysluplné využití volného času, nabídnout pomoc při

⁶³ Denní stacionář [online][cit. 19.9.2017] Dostupné z:

<http://slovník.mpsv.cz/denni-stacionar.html>

⁶⁴ Popis realizace 1. 11. 2017. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online][cit. 19.9.2017]. Popis realizace poskytování sociálních služeb. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/soubory.do?756g=02fadd9423143f08&736c=f6832b054ab2a5af&SUBSESION_ID=1510122378436_3

řešení zdravotních, sociálních, či společenských problémů a rozšiřovat možnosti zvládat tyto problémy pokud možno vlastními silami.⁶⁵

Služba je poskytována na principech respektování lidské důstojnosti, respektování svobody rozhodování, možnosti zapojování všech uživatelů, pružnosti služby, rovnosti všech lidí, transparentnosti (tj. průhlednosti) služby a odbornosti pracovníků.⁶⁶

3.2 Senioři a specifika stáří

Provoz denního stacionáře byl zahájen v roce 2004. Jeho cílovou skupinou byli senioři. Od 1. 1. 2013 došlo k rozšíření cílové skupiny, takže denní stacionář dnes mohou navštěvovat i lidé tělesně postižení a lidé s lehkým mentálním postižením.⁶⁷ Přesto je služba stále z velké části využívána seniory. Je to dáno i tím, že česká populace stárne, rodí se méně dětí, lidé se dožívají vyššího věku, lidí starších a starých přibývá. Strukturu seniorské populace ovlivňuje fakt, že muži umírají v průměru o šest až osm let dříve než ženy, takže každá druhá z žen je ovdovělá.⁶⁸ Projevuje se to i ve skladbě uživatelů denního stacionáře - v převážné většině jsou to ženy, vdovy.

Pokud chceme starším lidem porozumět, měli bychom znát specifika stáří. Proto je i v této práci zmiňuji. Ze své zkušenosti z práce se seniory mohu potvrdit, jak je pro člověka těžké přejít z aktivního způsobu života do období, kdy už je k běžným úkonům péče o vlastní osobu čím dál více potřeba dopomoci druhé osoby. „Naučit se stárnout vyžaduje moudrost a odvahu. Stáří je jedna z nejtěžších kapitol velkého umění žít.“⁶⁹ Přináší s sebou mnoho změn. Neklamnými příznaky stárnutí jsou fyziologické změny, které jsou více či méně viditelné – vráscitá kůže, slábnutí zraku, ochabování svalstva, zhoršení sluchu, šedivění vlasů apod.⁷⁰ Stárnutí doprovázejí ale i jiné změny. „Odchod do důchodku, strata blízkého člověka, samota a izolácia boli vyzdvihnuté ako významné

⁶⁵ Srv. Charita Nový Hrozenkov [online][19.3.2017]. Denní stacionář Slunečnice. Dostupné z: <http://www.nhrozenkov.charita.cz/adresar/?s=denni-stacionar-slunecnice#directory-detail>.

⁶⁶ Srv. tamtéž.

⁶⁷ Srv. tamtéž.

⁶⁸ Srv. SÝKOROVÁ, D., *Autonomie ve stáří*, Sociologické nakladatelství, Praha 2007, s. 40-41.

⁶⁹ JAN PAVEL II, *Nebojme se pravdy*, Zvon, Praha 1997, s. 73.

⁷⁰ Srv. PICHAUD, C. THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi*, Portál, Praha 1998. s. 23.

vplyvy na kvalitu života starších lidí.⁷¹ „Ztráty a velké životní zvraty však nejsou specifickým jevem stáří, protože každý jedinec během života získá zkušenost se ztrátou. Pro stáří je však charakteristické, že se ztráty a životní zvraty nahromadí a staří lidé se pak stávají slabší a zranitelnější.“⁷² Projeví se to potom i na jejich chování, hůře zvládají zátěžové situace a hůře se s nimi vyrovnávají.

Samostatným tématem, které ke stáří neoddělitelně patří, je vyrovnávání se s vlastní minulostí. Člověk je povolán žít podle moudrého a láskyplného Božího plánu a svou minulost, sebe sama, utváří den ze dne svými svobodnými rozhodnutími.⁷³ Starší věřící člověk může v přijetí vlastní minulosti vidět svou skutečnou, faktickou životní cestu, cestu nesrovnatelnou s nikým jiným, cestu, která jej přivádí ke spáse. Patří k ní to, co jej v životě provázelo, všechny bolavé i radostné okamžiky života. Je to cesta dlouhá a bolestná, zvláště když už tu nejsou nebo se pomalu vytrácejí ti, kteří znají okolnosti jeho minulosti, kteří mohou dovysvětlit to, co dosud nebylo vyjasněno či odpustit minulá provinění.⁷⁴ Potřeba smysluplného života patří k člověku v každém období jeho života. Ve stáří se ale ještě zužuje místo k nalezení nějaké dočasné náhrady tohoto smyslu. Senior, který prožívá, že jeho život má smysl a řád, spíše dojde k moudrosti a celistvosti než k pocitu beznaděje a zoufalství. Ztráta naděje, že život má smysl, že člověk má pro co žít, je velká životní tragédie. Pak přichází zoufalství. Pokud se staršímu člověku zhorší zdravotní stav a on nezvládá to, co doposud zvládal, tak těžko v této situaci nachází smysl, těžko mění své životní cíle.⁷⁵ Ale člověk se může v pohledu do minulosti z předchozího povrchního hodnocení dostat k hloubce, významu a smyslu toho, co v životě prožil. A může objevit souvislosti, kterých si vůbec ve svém životě nevšiml.⁷⁶

U člověka nestačí postarat se o jeho tělesnou stránku, je potřeba se aktivně postarat i o duchovní stránku. Tady je prostor pro pastorační péči, pro duchovní

⁷¹ HROZENSKÁ, M. a kol. *Sociální práce so staršími ľudmi a jej teoreticko-praktické východiská*, Osveta, Martin 2008, s. 63.

⁷² PICAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi*. Portál, Praha 1998, s. 26.

⁷³ Srv. JAN PAVEL II.: *Familiaris consortio*, čl. 34.

⁷⁴ Srv. SUCHOMELOVÁ, V., *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 94.

⁷⁵ Srv. SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 96-97.

⁷⁶ Srv. ŠAMÁNKOVÁ, M., et al., *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci aplikované v ošetrovatelském procesy*. Grada, Praha 2011, s. 37.

doprovázení na životní cestě. Vystihnout potřeby potřebných a pomoci jim k jejich naplnění pro ně přijatelným způsobem, je projevem nestrojené křesťanské lásky toho, kdo z pozice věřícího pomáhá.⁷⁷ Ale nejde jen o naplnění duchovních potřeb. Pastorační péče má pomoci člověku vidět svůj život z pohledu křesťanské víry. Má naplnit úkol církve - pečovat o duši bližního, o jeho vztah k Bohu a jeho spásu.

3.3 Prvky pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice

Pastorační péče se v různých službách Charity liší. Záleží na skladbě uživatelů, na podmínkách, v jakých je služba poskytována, i na čase poskytování služby. Denní stacionář Slunečnice je ambulantní služba poskytovaná v pracovních dnech. Uživatelé služby mohou docházet každý den nebo jen některé dny v týdnu a mohou si vybrat i určitou část dne. Proto i pastorační péče odpovídá této formě sociální služby. Pobytem v denním stacionáři a dotazováním klientů jsem zjistila, jaké prvky pastorační péče jsou v denním stacionáři dostupné. Jsou to pastorační rozhovor, modlitba, návštěvy poutních míst a kapliček, přijímání svátostí a slavení mše sv. Tyto prvky pastorační péče popíšu a v závěru kapitoly provedu zhodnocení.

3.3.1 Pastorační rozhovor

Nejpřirozenější a nejobvyklejší formou pastorační péče je pastorační rozhovor. V Denním stacionáři Slunečnice je hodně využívanou formou, neboť klienti se spolu pravidelně potkávají, potkávají se i s kněžími a s pastoračním asistentem. V mnoha směrech je to výhodou. Pastorec je o vztahu dvou lidí a jejich vzájemné komunikaci.⁷⁸ Vztah je tedy v tomto případě přirozeně utvářen vzájemným častým setkáváním se. Pastorující je tak znalý konkrétních lidí a jejich životních příběhů, jejich bolestí, trápení i radostí. Pastorační rozhovor může být veden na úrovni vzájemné důvěry. Cílem pastoračního rozhovoru není poučování klienta, ani vyřešení jeho problémů. Jeho cílem má být klientovo uvědomění si, že na svou současnou situaci není sám, má v pastorujícím spojence a popřípadě průvodce. A nejvyšším cílem má být to, aby klient našel jako nejdůležitějšího a nejmocnějšího spojence Boha.⁷⁹ Důležitým prvkem

⁷⁷ Srv. OPATRŇY, A., *Pastorec zvláštŇních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014, s. 39.

⁷⁸ Srv. SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 241.

⁷⁹ Srv. OPATRŇY, A., *Pastorec zvláštŇních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014, s. 50.

v pastoračním rozhovoru je klientův pocit přijetí ze strany pastorujícího. Otevírá to při rozhovoru možnost dotknout se oblastí, které klienta tíží, které nemá vyřešeny. Tak může pastorující pomoci klientovi i v těchto pro něj obtížných oblastech tím, že jej vyslechne. „Pastorační rozhovor nemá být ani agitací pro náboženství, ani ideologickým zpracováním klienta, a také nemá být za žádnou cenu nenáboženský. Má být veden na stupni víry, jaká je klientovi přiměřená. V žádném případě nemá být náboženskými motivy obhajováno, a tak mnohdy bagatelizováno, utrpení klienta, ani vysvětlováno to, co v dané situaci vysvětlitelné není.“⁸⁰

Mezi klienty stacionáře jsou i lidé, kteří se neúčastní náboženských aktivit a zvolí si jiný program. Klienti jsou tak na část dne rozděleni na dvě skupiny. Poté, po vzájemném setkání se obou skupin, dochází ke společnému rozhovoru. To je prostor pro pastorační skupinu. Klienti se navzájem obohacují prožitým. „Jsou témata, která se snáze probírají v úplném soukromí, jsou jiná, kde skupina a její dynamizující efekt pomohou.“⁸¹

Při rozhovoru je nutné naslouchání. Nový klient stacionáře přichází se svým životním příběhem, který je pastoračnímu asistentovi i ostatním lidem neznámý. Díky naslouchání se ostatní mohou v jeho životním příběhu zorientovat. Pozorným nasloucháním se můžeme dozvědět mnohé. „Aktivní naslouchání otevírá dveře do duše starého člověka.“⁸² Díky naslouchání se může následně rozvíjet rozhovor a může být navázán vztah. To platí nejen u seniorů, ale i u jiných klientů, a také u pracovníků Charity. Tady bych chtěla znovu zopakovat slova Benedikta XVI. v encyklice *Deus caritas est* - neosobní a povrchní jednání nenavodí dobrý vztah. Nevede k důvěře ze strany druhého člověka, který zůstává raději se svými problémy sám, ačkoli je mu nabízena pomoc. Člověk potřebuje pozornost vyvěrající ze srdce.⁸³ Ze své praxe mohu doložit, že až po vybudování vztahu se druhý člověk podělí o to, co nesděluje každému. Až nabude důvěry, teprve potom otevírá své srdce se všemi starostmi a úzkostmi.

⁸⁰ OPATRŇY, A., *Pastorace zvláštních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014, s. 53.

⁸¹ OPATRŇY, A., *Pastorace zvláštních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014, s. 54.

⁸² SUCHOMELOVÁ, V. *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě*, Návrat domů, Praha 2016, s. 245.

⁸³ Srv. DCE 31.

Příklad z praxe:

Pan Antonín (82 let) byl starý mládenec, který dokud mohl, žil ve své chalupě sám. Když se mu zhoršilo zdraví, rozhodl se využít služeb Charity. Byl to člověk na jednu stranu velice společenský – hrál na trubku, přitom však i hodně uzavřený. Naše hovory byly zpočátku poměrně formálního charakteru. Postupem času, snad až získal větší důvěru, začal mi odkrývat střípky svého nelehkého života. Bylo toho opravdu hodně, s čím se musel poprat. A nebyla to jen samota, těžký život v horách, ale popral se i se svou závislostí na alkoholu. Porazil ji - sám. On vlastně všechno dělal sám. A jak se dalo odtušit z našich povídání, asi se i cítil sám. Možná i proto byl velice vděčný za každé naše setkání, povídal, smál se. Jeho příbuzní nám opakovali, že ho snad ještě nikdy neviděli tak šťastného. Pan Antonín, jak vždycky s úsměvem tvrdil, do kostela přestal chodit, protože ho tam „záblo v nohy“. Ale nakonec cestu zpátky našel. Jeden z kněží, kteří docházejí do Charity sloužit mše sv., a který si získal důvěru pana Antonína, ho na cestu do věčnosti vybavil svátostmi.

3.3.2 Modlitba

V Denním stacionáři Slunečnice je každé ráno možnost účastnit se společné modlitby. Modlitbu vede pracovník stacionáře nebo pastorační asistent. Ti klienti, kteří chtějí, se mohou společně pomodlit desátek živého růžence za charitní dílo, za nemocné nebo na jiné aktuální úmysly. „Co je to modlitba? Modlitba je povznesení duše k Bohu nebo prosba k Bohu o dobra shodná s jeho vůlí. Je vždy darem Boha, který přichází, aby se setkal s člověkem.“⁸⁴ Modlitba je osobním vztahem k Otci, Synu Ježíši Kristu a k Duchu Svatému.⁸⁵ Tomáš Špidlík definuje modlitbu jako rozhovor s Bohem a pozdvižení mysli a srdce k Bohu.⁸⁶ „Bůh hledá ty, kteří ho budou uctívat v Duchu a v pravdě, tudíž živou modlitbou, která vychází z hlubin duše.“⁸⁷ Papež František uvádí: „V modlitbě nám Bůh dává možnost znovu se k němu přiblížit, neboť on se po nás ptá, volá nás.“⁸⁸ Při společné modlitbě se vytváří společenství. „V modlitbě dochází k tomu, že partikularita každého jednotlivce se pojí s univerzalitou. Právě napětí mezi partikularitou a univerzalitou nás chrání před individualismem. Jsme osobami. Já jsem

⁸⁴ *Kompendium Katechismu katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, s. 149.

⁸⁵ Srv. tamtéž.

⁸⁶ Srv. ŠPIDLÍK, T., *Prameny světla*, Refugium, Olomouc 2012, s. 348.

⁸⁷ *Katechismus katolické církve*, Zvon, Praha 1995, s. 449.

⁸⁸ BERGOGLIO, J. M. /František, *Otevřená mysl, věřící srdce*. Paulínky, Praha 2013, s. 238.

plně zodpovědný za své skutky, avšak jsem součástí lidu.“⁸⁹ Bible nás také povzbuzuje k modlitbě: „Velkou moc má vroucí modlitba spravedlivého“ (Jk 5,16). Skrze modlitbu můžeme zakusit osobní setkání s Bohem a jeho láskou, můžeme zakusit pokoj a radost. Vědomí, že svůj život, své problémy i radosti můžeme odevzdat Bohu, je osvobozující.

V rámci programu stacionáře se mohou klienti účastnit i modlitby křížové cesty a májových pobožností. Jakoby znalí výroku připisovanému sv. Augustinovi „Bis orat qui corde canit“, který znamená „Dvakrát se modlí, kdo ze srdce zpívá“, rádi aktivně tyto pobožnosti doprovázejí zpěvem.

Příklad z praxe:

Bylo to několik dnů po sobě, co se Evě, pracovníci stacionáře, zdála paní Anežka (87 let) tišší než jindy. Téměř nekomunikovala s ostatními klienty ve stacionáři, jen se nepřítomně dívala z okna ven. Eva si k ní přisedla a poznamenala, že se jí zdá být paní Anežka nějaká smutná. Bylo to, jakoby na ten okamžik čekala, bez většího pobízení přiznala, že smutná opravdu je. Její o rok starší bratr, který žije na Slovensku, churaví, je v nemocnici a nejspíš se už domů nevrátí. „Chtěla bych ho vidět, ještě než zemře,“ hlesla tiše. „Chtěla bych, ale nemůžu.“ Paní Anežka si byla moc dobře vědoma, že se svým vážným zdravotním stavem by cestu na Slovensko nezvládla. Eva jí navrhla, že by se mohly společně za jejího bratra pomodlit. Nebo pokud by jí to nevadilo, i se všemi ve stacionáři. Paní Anežka hned a ráda souhlasila. Nakonec se na tomto modlitebním společenství sešlo víc než deset lidí a paní Anežka po společné modlitbě přišla se slovy díky.

3.3.3 Návštěva poutních míst a kapliček

Pořádáním poutí na známá poutní místa se Charita Nový Hrozenkov zabývá téměř od svého založení. Mohou se jich účastnit nejen klienti Charity Nový Hrozenkov, ale i zájemci z řad veřejnosti. Charita se tak organizováním poutí podílí na životě farností, ve kterých působí. Mnozí farníci, žijící osaměle, mají možnost zažít křesťanské společenství a navazovat nové vztahy. Návštěva poutních míst je vyhledávanou pastorační aktivitou i u klientů Denního stacionáře Slunečnice. Pořízením speciálního autobusu, ve kterém je možná i přeprava lidí na vozíku, dala Charita Nový Hrozenkov možnost lidem s postižením účastnit se těchto nabízených pastoračních aktivit. Poutní tradice je na Moravě hluboce zakořeněná. Většina klientů Denního stacionáře Slunečnice už od dětství navštěvovala různá poutní místa, nejčastěji to byl Sv. Hostýn

⁸⁹ Tamtéž, s. 269.

nebo Velehrad. Klienti si poutí na tato místa posilují a prohlubují svou víru a často je využívají k přijetí svátostí.

V dnešní době se na pout' vydává stále více lidí. Ať už jsou motivy pro její vykonání různé, nic to nemění na tom, že když se poutník upřímně otevře Bohu, tak zároveň vchází do Jeho školy. Pro mnohé poutníky se může pout' stát důležitým impulzem pro změnu života.⁹⁰

Příklad z praxe:

Už v autobuse, cestou na Svatý Hostýn, se mi paní Ludmila (79 let) svěřila, že se na toto poutní místo vrací po dlouhých čtyřiceti letech. Jako dítě je navštěvovala pravidelně se svými sourozenci a maminkou. Putovali pěšky – přes všechny ty vršky až ke chrámu. Když se pak vdala, odstěhovala se do Čech a na Hostýnek zapoměla. Na stará kolena se na Valašsko vrátila, žije u jednoho ze svých vnuků v chaloupce, kde se kdysi narodila. „Hoch je to hodný, ale cestu k Bohu nenašel, nebo ji možná ztratil. Nevím.“ uvažovala nahlas. Možná i to je podle ní důvod, proč její prosbu, aby ji někdy na Svatý Hostýn vyvezl, stále přecházel. I proto byla paní Ludmila moc ráda, když se dozvěděla, že pořádně tento poutní výlet. Byla mezi prvními přihlášenými. A bylo zajímavé na zpáteční cestě poslouchat její dojmy a radostné zážitky ze „znovuobjeveného“ Hostýna.

3.3.4 Přijímání svátostí

Klienti denního stacionáře mohou pro svůj duchovní život čerpat sílu ze svátostí. Umožňují jim to kněží docházející do Charity. Klienti stacionáře se ve svátostech mohou osobně setkávat s Bohem. Pro těžké chvíle života, kdy na člověka doléhá slabost, těžkosti nebo těžká nemoc, zanechal Ježíš uzdravující svátosti – svátost smíření a svátost nemocných. Jejich pomocí může člověk obnovit své síly, kdykoliv to potřebuje.⁹¹ Pro katolíky je to nejvýznamnější pomoc, jaké se jim může dostat. „Ti, kdo přistupují ke svátosti pokání, dostávají od Božího milosrdenství odpuštění urážek, kterých se proti Bohu dopustili, a zároveň se smiřují s církví, kterou zranili svými hříchy a která svou láskou, příkladem a modlitbami pracuje na jejich obrácení.“⁹²

⁹⁰ Srv. ZELEŇKA, J., *Pout' jako spirituální zkušenost*, Diplomová práce, Olomouc 2011, Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie, s. 69.

⁹¹ Srv. VELLA, E., *Síla eucharistie*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2011, s. 39-40.

⁹² LG 11.

Vyznání svých vin ve svátosti smíření a přijetí plného odpuštění vyvolá v člověku radost a posílí jeho důvěru.⁹³ Max Kašparů doplňuje, že u svátosti smíření nejde jen o odpuštění vin. Jde v ní i o uzdravení vztahu k Bohu, církvi a sobě samotnému.⁹⁴

Další ze svátostí, kterou mohou klienti stacionáře přijmout, je svátost pomazání nemocných. „Svátostí pomazání nemocných a modlitbou kněží doporučuje celá církev své nemocné trpícímu a oslavenému Pánu, aby jim ulehčil a zachránil je (srov. Jak 5, 14-1). Vybízí je, aby se dobrovolně přidružili ke Kristovu utrpení a k jeho smrti (srov. Řím 8,17; Kol 1,24; 2 Tim 2, 11-24; 1 Petr 4, 13), a tak byli prospěšní Božímu lidu.“⁹⁵

Seniorský věk je provázen různými nemocemi, které ztěžují a komplikují život. Pro seniory je přijetí této svátosti posilou víry v nemoci.⁹⁶ Za svou praxi jsem mnohokrát viděla, že po přijetí svátosti pomazání nemocných nastalo významné zlepšení zdravotního stavu. Není to tedy „poslední pomazání“, jak bývá mnohdy mylně označováno.

Královnou svátostí je nazývána eucharistie.⁹⁷ Pro věřící má velký význam. „Účastí na eucharistické oběti, která je zdrojem a vrcholem celého křesťanského života, podávají Bohu božský obětní dar a s ním i sebe samy. Jak podáváním darů, tak svatým přijímáním mají všichni vlastní podíl na bohoslužebném úkonu, ovšem ne stejně, nýbrž každý jinak. Když se pak obcerství Kristovým tělem ve svatém přijímání, projeví viditelným způsobem jednotu Božího lidu, kterou tato vznešená svátost výstižně naznačuje a obdivuhodně uskutečňuje.“⁹⁸ Sv. Jan Pavel II. ve své encyklice *Ecclesia de Eucharistia* uvádí: „Eucharistie se tedy jeví jako vrchol všech svátostí a vede k dokonalosti společenství s Bohem Otcem skrze ztotožnění se s jednorozeným Synem působením Ducha Svatého.“⁹⁹ Aleš Opatrný uvádí, že eucharistie má být tedy náležitě slavena, a to takovým způsobem, který vyjadřuje, že jde o tajemství víry a nejen o milou společenskou událost.¹⁰⁰

⁹³ Srv. SVATOŠOVÁ, M., *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*, Grada, Praha 2012, s. 82.

⁹⁴ Srv. KAŠPARŮ, M., *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*, Cesta, Brno 2002, s. 64.

⁹⁵ LG 11

⁹⁶ Srv. SVATOŠOVÁ, M., *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*, Grada, Praha 2012, s. 82.

⁹⁷ Srv. VELLA, E., *Síla eucharistie*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2011, s. 39-40.

⁹⁸ LG 11.

⁹⁹ EE 4, 34

¹⁰⁰ Srv. OPATRNÝ, A., *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, s. 161.

Pavel Ambros v knize *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu* uvádí: „Člověk se při přijímání svátostí setkává s církví jakožto se základní svátostí. V rozhodujících chvílích svého života poznává nezastupitelnost zprostředkování milosti církví...“¹⁰¹

Příklad z praxe:

Pan Josef (81 let) k nám do Charity chodil dlouho. V poslední době se ale jeho stav rapidně zhoršoval. Dcera si moc přála, aby byl zaopatřen svátostmi, ale neměla odvalu si o tom s kdysi velice přísným otcem promluvit. O víře se totiž u nich doma nehovořilo. Přišla tedy za mnou s prosbou o pomoc. Vysvětlila jsem jí, že k podobným věcem nemůžeme nikoho nutit, snad jen nabídnout tuto možnost. Při jednom z našich rozhovorů s panem Josefem jsem se zmínila, že se chystám ke zpovědi. Na to pan Josef zareagoval, že on už u zpovědi nebyl snad 50 let, asi naposledy někdy před válkou. A ani neví, jak se ze všeho za ty roky zpovídat, ale že by asi chtěl, „tak nějak odejít s čistým štítem“. Nabídla jsem mu, že se mohu zmínit některému z kněží, kteří do Charity chodí sloužit mše svaté. Chvilku váhal, ale pak souhlasil. A tak se také stalo. Pan Josef se vyzpovídal, přijal Tělo Kristovo i pomazání nemocných. Sám mi řekl, že netušil, jak moc se mu uleví. Z tohoto světa za nějaký čas odešel. Smířený.

3.3.5 Slavení mše svaté

Každou středu mají klienti Denního stacionáře Slunečnice možnost účastnit se v charitní kapli mše svaté. Při sloužení mše svaté se střídají kněží z okolních farností. Klienti, kteří nemají příležitost se jindy dostat na mši svatou, neztrácejí kontakt s knězem ze své farnosti. Účast na mši svaté je pro věřícího člověka důležitým prvkem jeho víry. Dochází při ní k začlenění do společenství věřících. „Avšak mše není jen jídlem s přáteli, kteří se sešli, aby si připomněli poslední večeři Páně při společném lámání chleba. Mše je společnou obětí církve, v níž se Pán s námi a pro nás modlí a sděluje se nám. Mše je svátostné obnovování oběti Kristovy. Rozlévá se z ní tedy síla na všechny lidi, na přítomné i vzdálené, živé i mrtvé.“¹⁰² Podle II. vatikánského koncilu nám liturgie pozemská poskytuje něco jako předchůť účasti na liturgii nebeské.¹⁰³

¹⁰¹ AMBROS, P., *Svátostná pastorace v českém sekulárním kontextu*, Refugium Velehrad-Roma, Olomouc 2014, s. 21.

¹⁰² RATZINGER, J., *O víře dnes: Rozhovor s Vittorioem Messoriem*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1998, s. 101.

¹⁰³ Srv. SC 8.

Klienti stacionáře se mohou účastnit i mši svatých, které jsou slouženy pro klienty terénních služeb. Tyto mše svaté bývají slouženy čtyřikrát v roce v některém z kostelů okolních farností.

Pokud se o církevních svátcích v průběhu roku v některém z okolních kostelů slouží mše sv. v dopoledních hodinách, mají klienti stacionáře po domluvě možnost tuto mši sv. navštívit. Pracovníci stacionáře jim zajistí doprovod a dopravu. O svátku Památky zesnulých se mohou klienti zúčastnit mše svaté za zemřelé klienty Charity v kostele v Novém Hrozenkově. Mohou také navštívit své zesnulé příbuzné na hřbitově.

Na charitní mše sv. přicházejí i lidé z farnosti, někdy přichází zazpívat farní sbor nebo schola. Dochází k propojení farního a charitního společenství.

Příklad z praxe:

Bylo to na posledním setkání klientů a pečovatelů ve Velkých Karlovicích, jemuž předcházela mše svatá, když jsem v kostele mezi sedícími v lavici zahlédla pana Jiřího (84 let). Na mši svaté jsem ho viděla vůbec poprvé – byť se akcí Charity i stacionáře zúčastňuje pravidelně. Pozdravila jsem ho na dálku a on na mě kývl s tím, ať jdu k němu. „Ani nevím, jestli tady můžu být,“ říkal zjehle, jakoby se omlouval. „A pročpak ne,“ odpověděla jsem. „Já vlastně nevím, jestli věřím. A jestli věřím v toho vašeho Boha, ale nějak jsem to tak cítil, a tak jsem přišel. Nebude mu to vadit?,“ zeptal se napůl žertem a napůl vážně pan Jiří a ukázal hlavou směrem k Ježíši na kříži. „Jemu? Určitě ne!“ uklidnila jsem ho.

3.4 Zhodnocení

V předešlé části jsem popsala, jakými možnými způsoby se projevuje pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice v Charitě Nový Hrozenkov. Popsala jsem pastorační rozhovor, modlitbu, návštěvy poutních míst a kapliček, přijímání svátostí a slavení mše sv. O pastorační péči se v Charitě starají kněží, kteří do Charity pravidelně docházejí, pastorační asistent, pozvaní přednášející, věřící klienti i věřící pracovníci včetně ředitelky Charity.

Nasměrování a cíl pastorační péče vyplývá z definic pastorační péče uvedených v první kapitole. Pastorační činnost by měla směřovat a následně vyústit k jednomu cíli, k setkání s Kristem, k setkání člověka a Boha a následně ke spáse člověka. Z mého dotazování mezi klienty denního stacionáře vyplynulo, že pastorační služba v Charitě Nový Hrozenkov k tomuto cíli směřuje, což se také odráží v nastavení

individuálního plánování v denním stacionáři. V tomto individuálním plánování je jednou ze sledovaných oblastí i seberealizace člověka po duchovní stránce. Pracovníci ve spolupráci s klientem do plánování zaznamenávají a následně hodnotí dosažení klientových cílů. Z nich je patrné, zda klientův cíl byl či nebyl naplněn.

Od věřících klientů denního stacionáře jsem se dozvěděla, že nejpřínosnějším prvkem pastorační péče je pro ně účast na mši sv. U mnohých je to hlavní důvod návštěvy denního stacionáře. Odůvodňují to tím, že už se sami na mši sv. do kostela nedostanou. Charita jim zajištěním kněze ke sloužení mše sv. a zprostředkováním dovozu a odvozu na mši sv. dopomáhá žít v plnějším společenství s církví, dopomáhá k setkání s Kristem. Dále je pro věřící klienty důležitá možnost přijetí svátostí. Klienti i pracovníci stacionáře také vítají možnost společné modlitby a sdílení se ve věcech víry. U klientů a pracovníků nezakotvených v nějaké církvi je zajímavou pastorační aktivitou návštěva poutních míst. Dostanou se touto formou na místa, kam by se sami nevydali.

U věřících klientů bych se ještě chtěla zastavit, protože u nich vidím možnost dalšího rozvoje v pastorační péči. Inspirovala mne kniha Michaela Martinka *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. V kapitole Sociální a pastorační práce se seniory popisuje podporu a rozvoj solidárních vztahů. Věřící senior se může stát tím, kdo je tu pro druhé. Jak? Tím, že může druhé inspirovat v tom, z jakého zdroje čerpá sílu při překonávání svých úzkostí a nejistot. Může tak učit, jak a díky čemu lze v životě překonávat obtížné situace.¹⁰⁴ Pravdivé, autentické příklady ze života se mohou stát pro mnohé významnou inspirací. A to nejen u ostatních seniorů, ale i u charitních pracovníků. Pro pracovníky nezakotvené v církvi jsou mnohdy tyto skutečné příklady klientů jedinou cestou, která je dokáže oslovit. Proto i tento způsob pastorační péče je velmi vítaný. Mohou se tak naplnit slova papeže Františka, který klade důraz na pastorační doprovázení a rozvinutí duchovního otcovství a mateřství.

Práci s nekatolickými pracovníky vůbec je třeba dále rozvíjet. „Současný stav společnosti omezuje výběr charitních pracovníků natolik, že není realistické mít všechny pracovníky zakotvené v církvi.“¹⁰⁵ Proto je potřeba, i přes dosavadní práci s nimi, je do budoucna více vzdělávat v oblasti zaměřené na křesťanskost Charity a formovat je k lidským hodnotám. Znamená to hledat způsoby, které je osloví. A hledat

¹⁰⁴ Srv. MARTINEK, M., et al., *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Jabok, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008, s. 98.

¹⁰⁵ ČBK: *Charitativní služba církve. Pastorační péče o charitu*, vydala ČBK, Praha 2005, s. 11.

přednášející, kteří dokáží zprostředkovat křesťanství pro ně přijatelnou a inspirující formou.

Další možností rozvoje pastorační péče je využití dobrovolníků. Ve farnostech jsou po bohoslužbách oslovováni věřící s nabídkou dobrovolnických aktivit v Charitě. Je jim nabízena možnost návštěvy nemocných, možnost předčítat Bibli apod. Kromě zapojení dobrovolníků do Tříkrálové sbírky se je příliš získávat nedaří. Jednou z možností zlepšení je po domluvě s katechetou nebo s knězem navštívit hodinu výuky náboženství, ve které by dětem přijatelnou formou byla představena činnost Charity. Děti by měly možnost charitní domy navštěvovat a seznamovat se s charitním prostředím. Vychovávala by se tak nová generace potenciálních dobrovolníků.

Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala Charitou jako místem, kde se uskutečňuje pastorační péče. Jejím cílem bylo zjistit a popsat způsoby pastorační péče v Denním stacionáři Slunečnice. K naplnění cíle jsem došla studiem odborné literatury, pobytem ve stacionáři, pozorováním a rozhovory s uživateli a pracovníky stacionáře.

V první kapitole jsem objasnila pomocí definic pojmy pastorační péče a pastorační péče, které jsou v rámci tématu stěžejní. Zmínila jsem zásadní aspekty vývoje pastorační péče. Dále jsem se zabývala vztahem pastorační péče a charitní činnosti. Obojí vychází z Kristova příkazu učedníkům: „Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky, křtěte je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého a učte je, aby zachovávali všechno, co jsem vám přikázal.“¹⁰⁶ Z těchto veršů Matoušova evangelia vycházejí tři základní úkoly církve, a to hlásání Božího slova, slavení svátostí a služba lásky.¹⁰⁷ Charita je pověřena katolickou církví být viditelným znamením Boží lásky ve světě a službou bližním ve smyslu evangelia.

Ve druhé kapitole jsem představila Charitu Nový Hrozenkov, územně jsem ji začlenila a věnovala jsem se jejímu poslání, které „pramení z pověření katolické církve šířit ve světě dobro, spravedlnost a naději.“¹⁰⁸ Dále jsem se věnovala hlavním nositelům pastorační péče v Charitě Nový Hrozenkov, a to kněžím jako nositelům svátostné pastorační péče a pastoračnímu asistentovi, který je přímo ustanoven k pastorační práci v Charitě. Popsala jsem náplň práce pastoračního asistenta a jeho aktivity.

Ve třetí kapitole jsem se blíže věnovala jedné z charitních služeb, a to službě Denního stacionáře Slunečnice. Popsala jsem cíle, principy a poslání této služby a skladbu uživatelů. Pobytem v denním stacionáři a dotazováním klientů a pracovníků stacionáře jsem zjistila a následně popsala prvky pastorační péče v této službě, což bylo cílem mé práce. Zjistila jsem, že klienti denního stacionáře mají tyto možnosti pastorační péče: pastorační rozhovor, modlitba, návštěva poutních míst, přijímání svátostí a slavení mše sv. Dotazováním jsem zjistila, že věřící klienti stacionáře pozitivně hodnotí pastorační službu, která spolu se sociální službou zlepšuje kvalitu jejich života. To, že se s duchovním rozměrem v charitní práci počítá, lze zjistit i z

¹⁰⁶ Mt 28, 19-20.

¹⁰⁷ Srv. DCE 25.

¹⁰⁸ Česká biskupská konference: *Kodex Charity Česká republika*, vydala ACHO, Olomouc 2009, čl. 1.1.

nastavení individuálního plánování v denním stacionáři. V tomto individuálním plánování je jednou ze sledovaných oblastí i seberealizace člověka po duchovní stránce. Pracovníci ve spolupráci s klientem do plánování zaznamenávají a následně hodnotí i naplňování cílů z této oblasti.

Dále jsem zjistila, že pro věřící klienty je z dostupné pastorační péče nejpřínosnější svátostná pastore, jejíž nositeli jsou kněží. Přijímání svátostí jim umožňuje žít křesťanský život v plnosti. U mnohých klientů je to hlavní důvod návštěvy denního stacionáře, protože jinou možnost dostat se ke svátostem nemají. Je dobře, že Charita zprostředkovává a nabízí tyto možnosti pastorační péče a klienti je využívají. Svědčí to o naplňování poslání Charity. Na druhou stranu to může, ale nemusí, svědčit o nefunkčnosti rodinného nebo farního společenství.

Pro klienty denního stacionáře nezakotvených v církvi jsou významné pastorační rozhovory. V bakalářské práci bylo několikrát zmíněno, že pastore se odehrává v rovině vztahů. Pro mnoho klientů je přínosem to, že pocítují opravdový zájem ze strany pracovníků Charity. Vnímají, že jim někdo naslouchá a že se jim dostává hmatatelné podpory a povzbuzení na jejich životní cestě. V mnoha případech dochází k vybudování hodnotných vztahů. Dochází k pastoračnímu doprovázení, na nějž klade důraz papež František.

V průběhu práce jsem narazila i na oblasti, které je možné rozvíjet. V závěru poslední kapitoly jsem možnosti dalšího rozvoje pastorační péče popsala. Jednou z možností je práce s pracovníky nezakotvenými v církvi podobou formace jejich hodnotové orientace podle křesťanských zásad. Další možností rozvoje pastorační péče je oslovovat a zapojit do pastore dobrovolníky z farností. Ti by mohli být významným přínosem pro pastorační péči v Charitě.

Touto prací jsem chtěla poukázat na význam a důležitost pastorační péče. Práce může být přínosná v tom, že popisuje pastorační péči v konkrétní Charitě, což může být pro práci např. pastoračních asistentů inspirující. Dále může být tato práce inspirativní i pro necírkevní poskytovatele sociálních služeb. Pokud se chtějí tyto služby zabývat člověkem v jeho celistvosti, narazí i na problematiku naplňování potřeb v duchovní rovině. Charita o tyto potřeby lidí pečuje, tudíž se mohou z její praxe inspirovat, popřípadě klientům s těmito potřebami charitní služby doporučit.

Práce na této bakalářské práci byla přínosná i pro mne. V odborné literatuře a církevních dokumentech jsem našla podněty, které využiji ve své pastorační praxi.

Člověk se v důsledku stáří a nemoci stává zranitelnější a křehčí. A také si klade otázky po smyslu jeho bytí. V těchto chvílích potřebuje druhého člověka. Člověka, který by jej doprovázel s úctou a s Boží láskou. A to je shodný úkol pastorační i charitní péče.

Seznam použitých zdrojů

- AMBROS, P., *Doprovázet, rozlišovat a integrovat*, Refugium Velehrad-Roma, Olomouc 2016, Studijní texty Centra Aletti. ISBN 978- 80-7412-255-2.
- AMBROS, P., *Fundamentální pastorální teologie, Pastorální teologie I.*, Jiří Burget, Olomouc 2000. ISBN 80-902798-2-1.
- AMBROS, P., *Svátostná pastore v českém sekulárním kontextu*, Refugium Velehrad-Roma, Olomouc 2014, Studijní texty Centra Aletti. ISBN 978- 80-7412-189-0.
- BERGOGLIO, J. M., *František, Otevřená mysl, věřící srdce*. Paulínky, Praha 2013. ISBN 978-80-7450-106-7.
- HROZENSKÁ, M. et al., *Sociálna práca so staršími ľuďmi a jej teoreticko-praktické východiská*, Osveta, Martin 2008. ISBN 978-80-8063-282-3.
- CHARITA SVATÉ RODINY NOVÝ HROZENKOV: *Výroční zpráva 2015*, 2016.
- JAN PAVEL II., *Nebojme se pravdy*, Zvon, Praha 1997. ISBN 80-7113-19-2.
- KAŠPARŮ, M., *Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky*, Cesta, Brno 2002. ISBN 80-7295-031-2.
- MARTINEK, M., et al., *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Jabok, Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická, 2008. ISBN 978-80-904137-2-6.
- OPATRŇÝ, A., *Cesty pastore v pluralitní společnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. ISBN 80-7192-930-1.
- OPATRŇÝ, A., *Malá příručka pastorační péče o nemocné*, Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1995. ISBN nevedeno.
- OPATRŇÝ, A., *Pastore v postmoderní společnosti*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2001. ISBN 80-7192-557-8.
- OPATRŇÝ, A., *Pastore zvláštních skupin*, Pavel Mervart, Červený Kostelec 2014. ISBN 978-80-7465-116-8.
- OPATRŇÝ, A., BARTUŠKOVÁ, L., DŘÍMAL, L., *Pastorační péče o psychicky nemocné*, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2016. ISBN 978-80-7195-995-3.

- OPATRŇY, M., *Charita jako místo evangelizace*, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2010. ISBN 978-80-7394-250-2.
- PALÁNOVÁ J., *Dějiny evangelického sboru v Huslenkách*, Diplomová práce, Praha 2010, Evangelická teologická fakulta, Fakulta církevních dějin.
- PICHAUD, C., THAREAUOVÁ I., *Soužití se staršími lidmi*, Portál, Praha 1998. ISBN 80-7178-184-3.
- RATZINGER, J., *O víře dnes: Rozhovor s Vittorioem Messorim*, Matice cyrilometodějská, Olomouc 1998. ISBN neuvedeno.
- SMOLÍK, J., *Pastýřská péče*, Kalich, Praha 1991. ISBN 80-7017-27-2.
- SUCHOMELOVÁ V., *Senioři a spiritualita: duchovní potřeby v každodenním životě, Návrat domů*, Praha 2016. ISBN 978-80-7255-7.
- SVATOŠOVÁ, M., *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?*, Grada, Praha 2012. ISBN 978-80-247-4107-9.
- SÝKOROVÁ, D., *Autonomie ve stáří*, Sociologické nakladatelství, Praha 2007. ISBN 978-80-86429-62-5.
- ŠAMÁNKOVÁ, M., et al., *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci aplikované v ošetrovatelském procesu*. Grada, Praha 2011. ISBN 978-80-247-3223-7.
- ŠPIDLÍK, T., *Prameny světa*, Refugium Velehrad-Roma, 5. vydání, Olomouc 2012. ISBN 978-80-7412-111-1.
- VELLA, E., *Síla eucharistie*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří 2011. ISBN 978-80-7195-520-7.
- VITÁSEK, B., KEPRT, V., *Pracovní náplň pastoračního asistenta v Charitě*, vydáno v Olomouci 20. 4. 2015.
- ZELENKA, J., *Pouť jako spirituální zkušenost*, Diplomová práce, Olomouc 2011, Univerzita Palackého, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

Církevní dokumenty

BENEDIKT XVI., *Deus caritas est. Encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.*

Přeložil Ctirad Václav Pospíšil, Paulínky, Praha 2006. ISBN 80-86949-03-6.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Charitativní služba církve. Pastorační péče o charitu*, vydala ČBK, Praha 2005. ISBN neuvedeno.

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE: *Kodex Charity ČR*, vydalo ACHO, Olomouc 2009. ISBN neuvedeno.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Zvon, Praha 1995. ISBN 80-7113-089-3.

FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium. Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Přeložil Milan Glasler, Paulínky, Praha 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

JAN PAVEL II., *Familiaris consortio: apoštolská adhortace o úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Přeložila Terezie Brichtová, Zvon, Praha 1992. ISBN 80-7113-067-2.

Katechismus katolické církve, Zvon, Praha 1995. ISBN 80-7113-132-6.

Kompendium Katechismu katolické církve, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. ISBN 80-7195-079-3.

Elektronické zdroje

CÍRKEV, [online][23.8.2017]. Ecclesia de Eucharistia. Encyklika Jana Pavla II. biskupům, kněžím a jáhnům, zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o eucharistii a jejím vztahu k církvi. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/Media/CirkevOld/001081.pdf>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, [online][cit. 12.9.2017]. Náboženské vyznání obyvatelstva. Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/nabozenska-vira-obyvatel-podle-vysledku-scitani-lidu-2011-61wegp46fl.

DENNÍ STACIONÁŘ [online][cit. 19.9.2017] Dostupné z:

<http://slovník.mpsv.cz/denni-stacionar.html>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA, [online] [cit. 18.3.2017], O Charitě. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/>.

CHARITA ČESKÁ REPUBLIKA, [online] [cit. 18.3.2017], Poslání Charity. Dostupné z: <http://www.charita.cz/o-charite/nase-poslani/>.

CHARITA NOVÝ HROZENKOV, [online][19.3.2017]. Denní stacionář Slunečnice. Dostupné z: <http://www.nhrozenkov.charita.cz/adresar/?s=denni-stacionar-slunecnice#directory-detail>.

POPIS REALIZACE 1. 11. 2017. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online][cit. 19.9.2017]. Popis realizace poskytování sociálních služeb. Dostupné z:.

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/soubory.do?756g=02fadd9423143f08&736c=f6832b054ab2a5af&SUBSESSION_ID=1510122378436.

Seznam zkratek

Biblické zkratky jsou uváděny podle *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*.
Ekumenický překlad. Česká biblická společnost, Praha 2005.11. vydání. ISBN 80-85810-37-9.

ACHO Arcidiecézní charita Olomouc

atd. a tak dále

atp. a tak podobně

CIC Codex iuris canonici - Kodex kanonického práva

cit. citace

ČBK Česká biskupská konference

čl. článek

ČR Česká republika

ČSÚ Český statistický úřad

kán. kánon

Mons. Monsignore

např. například

srv. srovnej

sv. svatý

tj. to jest

Zkratky církevních dokumentů

AA APOSTOLICAM ACTUOSITATEM

DCE DEUS CARITAS EST

EE ECCLESIA DE EUCHARISTIA

EG EVANGELII GAUDIUM

GS GAUDIUM ET SPES

LG LUMEN GENTIUM

PO PRESBYTERORUM ORDINIS

SC SACROSANCTUM CONCILIUM